

DE VUURZEEVlieg EN ANDERE DIERENVERHALEN

Toon Tellegen en Carll Cneut (ill.)
(door Ine Muys)

OVER DE MAKERS

Schrijver Toon Tellegen (1941) debuteerde in 1980 met een dichtbundel voor volwassenen. Hij schrijft filosofische verhalen waarbij uiteenlopende illustratoren tekeningen gemaakt hebben. Recent verscheen *Ik en mijzelf* (2019), met prenten van Ingrid Godon. Het bekendst is hij wellicht om zijn dierenverhalen over eekhoorn, mier en vele andere bosgenoten. Zijn bundel *De Vuurzeevlieg en andere dierenverhalen* (2019) werd door Carll Cneut geïllustreerd. Het werk van Toon Tellegen werd onder meer bekroond met Zilveren en Gouden Griffels, de Woutertje Pieterse Prijs en de Gouden Uil. (https://nl.wikipedia.org/wiki/Toon_Tellegen, <http://www.jeugdliteratuur.org/auteurs/toon-tellegen>)

Illustrator en prentenboekenmaker Carll Cneut (1969) schilderde talloze prijsbeesten. Voor *Willy* (1999), een prentenboek over een olifant, kreeg hij zijn eerste Boekenpauw. Sindsdien volgen de bekroningen in binnen- en buitenland elkaar op. Hij ontving onder meer de Gouden Uil, de Woutertje Pieterse Prijs, twee Gouden Plaques en de Vlaamse Cultuurprijs voor Letteren. In 2014 had hij een overzichtstentoonstelling in de Gentse Sint-Pietersabdij, die hem een samenwerking met Toon Tellegen opleverde. De boeken van Carll Cneut zijn in een veertigtal talen vertaald. (<https://www.eenhoorn.be/nl/auteurs-illustratoren/carll-cneut.html>, https://www.standaard.be/cnt/dmf20190919_04617443)

Voor je begint: plan je een digitaal overlegmoment? Bij de @-tekens vind je tips & tricks om je bespreking voor te bereiden.

1. VERHAAL

Titel, cover, flaptekst en schutbladen

- Vinden de juryleden de titel passen bij het boek? (bv. ja, het vuurvliegje krijgt nu eindelijk de titel die hij zo graag wou / nee, ik zou een ander dier in de kijker zetten) Hebben de juryleden een andere (onder)titel in gedachten? Zo ja, welke? (bv. het geluk van de olifant, de droom van de bizon, het wrattenzwijn)
- Hebben de juryleden de cover bestudeerd? Wat staat er precies op afgebeeld? (bv. bomen, planten en struikgewas in allerlei groene en rozige kleuren. Aan de linkerkant vliegt de titelheld. De drie rozige bladeren bovenin doen aan vuurwerk denken. Misschien is dit het werk van de Vuurzeevlieg?) Wat vinden ze van de cover? Denk je dat het boek opvalt in de bibliotheek of boekhandel? Waarom (niet)? (bv. ja, door het langwerpige formaat / de geheimzinnige bosprent / de fluorescerend roze rug)
- In bijlage 1 vind je een afbeelding van een vorige cover. Wat valt de juryleden op als ze de twee covers met elkaar vergelijken? (bv. op de oudere cover krijgen de grotere dierenpersonages en hun pakjes en feesthoedjes de volle aandacht. De huidige cover sluit meer aan bij de titel, want hierop zie je alleen de Vuurzeevlieg in een bos. De personages uit de "andere dierenverhalen" vind je uitsluitend in het boek zelf)
- Hebben de juryleden de flaptekst gelezen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, maakte de flaptekst nieuwsgierig naar meer? Waarom denk je dat de makers de flaptekst tegen een felroze achtergrond geplaatst hebben? (bv. de fluorescerende achtergrond past bij de inhoud van de flaptekst; het is een brief van de Vuurzeevlieg aan zijn bosgenoten waarin hij zijn overdonderende persoonlijkheid in de verf zet)

- Bekijk samen de schutbladen. Wat staat er volgens de juryleden op afgebeeld? (bv. een weelderig en ondoordringbaar bos in alle mogelijk kleuren groen) Zou je de schutbladen kunnen weglaten? (bv. ja, ze maken niet echt deel uit van het verhaal / nee, ze geven alvast een indruk van de ruimte waarin het verhaal zich afspeelt en van de schilderstijl en -technieken)

Genre en opbouw

Vraag de juryleden te omschrijven met wat voor soort boek ze te maken hebben. De volgende vragen kunnen hen op weg helpen:

- Kan je in enkele zinnen vertellen waarover het boek gaat? Hoe zit het boek in elkaar, en wie zijn de personages? (bv. het boek bestaat uit zeventien kortverhalen waarin telkens de gevoelens, gedachten en verlangens van één en soms meerdere dieren centraal staan. Ieder dier is het hoofdpersonage in zijn of haar verhaal. Sommige dieren duiken in meerdere verhalen op. Andere dieren, zoals de eekhoorn, de mier en de muis hebben geen eigen verhaal. Zij zijn de nevenpersonages.)
- Welke uitspraken vind je het best bij het boek passen, en waarom?
 - A. Het zijn fabels. (bv. het zijn dierenverhalen over een menselijke wijsheid of waarheid)
 - B. Het zijn kortverhalen. (bv. het zijn korte verhalen die je afzonderlijk kunt lezen)
 - C. Het zijn geïllustreerde fantasieverhalen. (bv. het zijn verzonnen teksten en prenten die de verbeelding prikkelen)
- Zijn de juryleden het erover eens dat er voor iedere uitspraak iets te zeggen valt? Lazen ze ooit een gelijkaardig boek? Zo ja, waarin verschilde het van dit boek?
- Waarom heeft dit boek volgens de juryleden een inhoudstafel? (bv. het is een vooruitblik op de dierenpersonages die aan bod zullen komen / zo kan je je favoriete (voorlees)verhaal gemakkelijk terugvinden / geen idee, de inhoudstafel is overbodig)
- Het boek bestaat uit zeventien verschillende dierenverhalen. Toch vormen ze één geheel. Zijn de juryleden het hierover eens? Waarom (niet)? (bv. de verschillende dierenpersonages komen elkaar tegen, zowel in de tekst als in de prenten, en schrijven elkaar brieven. Ze maken deel uit van hetzelfde universum.) Zijn er verhalen die je van plaats zou willen veranderen, schrappen en/of toevoegen? Zo ja, welke en waarop baseer je je keuze? (bv. ja, ik ben benieuwd naar het volledige verhaal van nevenpersonage muis)
- Sommige stukken tekst zijn schuingedrukt. Is dit de juryleden opgevallen? Zoek samen enkele voorbeelden (pp. 10, 25, 28, 29, 36, 38, 39, 61, 62, 70, 71) Wat hebben deze tekstfragmenten gemeenschappelijk? (bv. het zijn allemaal brieven en tekstjes die de dieren geschreven hebben)
- Kies één dierenverhaal uit en bekijk samen de opbouw. Hoe begint het verhaal, wat gebeurt er en hoe eindigt het? Bestudeer nu de opbouw van een willekeurig tweede verhaal. Wat valt de juryleden op als ze beide verhalen qua opbouw met elkaar vergelijken? (bv. de verhalen verlopen gelijkaardig. Ze beginnen vaak 'op een ochtend' met een wens of angst waarover het personage in kwestie diep nadenkt. Vaak deelt het personage zijn wens of angst met andere personages, soms in een brief. In de meeste gevallen komt het personage tot inkeer, dikwijls na een (dag)droom. Het personage accepteert zijn lot en gaat verder met zijn leven.)

Diepmenselijke dieren

- @ Vraag de juryleden de dierenpersonages te beschrijven. Laat hen zoveel mogelijk trefwoorden opsommen. Als je via een digitaal platform werkt, kan je gebruikmaken van de chatfunctie en alle trefwoorden meteen in een woordwolk plakken (via www.woordwolk.nl of www.mentimeter.com bijvoorbeeld). Zo zien jullie meteen welke associaties het vaakst voorkomen.
- Overloop de trefwoorden en vraag de juryleden om toelichting. Welke indruk maakten de dieren op de juryleden? Hoe zien ze eruit en waar houden ze zich mee bezig? Wat hebben ze gemeenschappelijk? In bijlage 2 vind je van ieder verhaal een samenvatting. Je kunt de juryleden ook de volgende stellingen en vragen voorleggen:
 - A. De dieren in dit boek zijn precies als mensen. Zijn de juryleden het hierover eens? Waarom (niet)? (bv. de dieren zien er grotendeels uit als dieren, maar ze lopen vaak rechtop en dragen kleren zoals T-shirts, jasjes en hoedjes. Met uitzondering van de borende houtworm hebben de dieren vooral menselijke bezigheden. Ze hebben gevoelens, verlangens en dromen en doen allerlei dingen die typisch zijn voor mensen zoals praten, lesgeven (p. 28), taart eten (pp. 36, 74), verjaardagen vieren (pp. 56, 70), brieven schrijven (pp. 10, 70, 71) en nadenken over zichzelf, anderen en taal (zoals het vuurvlieg-je))

- B. De dingen die de dieren denken en doen zijn absurd en toch ook herkenbaar. Kunnen de juryleden zich hierin vinden? Waarom (niet)? (bv. ja, het is raar dat de giraf denkt dat zijn steeltjes zullen gaan lopen, maar eigenlijk begrijp ik wel dat hij bang is om alleen te zijn en zich nutteloos te voelen / nee, het lukt me niet om me in de dieren te verplaatsen, ze denken dingen die ik me niet afvraag)
- C. De das houdt van eenvoud en de wezel van onverwacht bezoek. Waar of niet waar? (bv. dat is wat ze zichzelf wijsmaken / als de das werkelijk van eenvoud hield dan zou hij ten eerste minder spullen hebben en ten tweede een eenvoudig opbergsysteem in plaats van talloze kamers / de wezel is doodsbenuwd voor eender welk bezoek en maakt uit pure wanhoop een gat in de achterkant van zijn huis om ongezien buiten te komen)
- D. Het vuurvliegje, de olifant, de duizendpoot en het wrattenzwijn zien er erg verschillend uit en toch lijken ze op elkaar. Wat hebben deze dieren volgens jou gemeenschappelijk? (bv. ze willen allemaal iemand anders zijn)

Schrijfstijl en taalgebruik

- Wat vinden de juryleden van de schrijfstijl van Toon Tellegen? (bv. verrassend, grappig, dichtelijk, speels, sober, ingewikkeld) Kunnen ze ook een verhaal of een fragment aanhalen om hun mening te onderbouwen?
- De schrijver zet de lezer op een speelse manier aan het denken. Zijn de juryleden het hierover eens? Waarom (niet)? Zoek samen met de juryleden naar technieken die de schrijver gebruikt om de verbeelding te prikkelen. In bijlage 3 vind je voorbeelden van de volgende technieken: vragen, gedachtepuntjes, voorwaardelijke formuleringen, taalspelletjes, klankspelletjes.
- Zoom in op de gesprekken die de dieren met elkaar voeren. Hoe hebben de juryleden de dialogen ervaren? Wat valt hen op? (bv. de dieren stellen elkaar vaak korte vragen / de dialogen zijn eenvoudig en soms absurd) Kijk in bijlage 3 voor enkele voorbeelddialogen. Lijken de dialogen op de gesprekken die de juryleden met elkaar of met anderen hebben? Hoezo (niet)? (bv. ja, de gesprekken aan de ontbijttafel of op de speelplaats zijn vaak ook kort / nee, de dieren stellen elkaar vreemde vragen die ik in het dagelijkse leven zelden te horen krijg)

Illustraties

- Als je de prenten bekijkt, leer je de personages beter kennen. Zijn de juryleden het hierover eens? Waarom (niet)? (bv. je ziet aan het gezicht en/of de houding van de dieren wat ze voelen of denken: het vuurvliegje voelt zich groter dan de neushoorn, p. 9 / je ziet de teleurstelling van de olifant op de pagina's 29-30 en de irritatie en de pijn van de pad op de pagina's 32-34 / de olifant komt vaker in de prenten voor dan in de tekst / de wezel doet écht zijn best om gastvrij te zijn want hij draagt een t-shirt met een smiley op, p. 67)
- Carll Cneut gaat graag gedetailleerd te werk. In een interview vertelt hij: "Bij Lucas Creativ weten ze wat ik nodig heb: goede acrylverf en de allerdunste penselen, type 0.0. Daarmee kan ik tientallen lagen verf bovenop elkaar aanbrengen. Met de jaren werd mijn aanpak alsmaar minutieuzer. Ik gebruik ook nooit kleuren rechtstreeks uit een tube, ik maak mijn eigen mengsels." (bron: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/reeks/het-atelier-van-carll-cneut>)
 - A. Kunnen de juryleden in dit boek voorbeelden vinden van de haarfijne werkwijze die de illustrator beschrijft? (bv. de dieren hebben een huid of vacht met talloze schakeringen en hun kleine oogjes glanzen van woede of verdriet)
 - B. Bestudeer het kleurenpalet. Wat vinden de juryleden van de kleurkeuzes van de illustrator? (bv. meestal combineert hij donkere kleuren groen, zwart en blauwgrijs met zonnig geel / met dit palet speelt hij in op de stemming van de dieren: in het begin zijn ze somber of neerslachtig, dan zien ze licht aan het einde van de tunnel (bv. op de schutbladen sijpelt het licht door het bladerdak / olifant op de pagina's 16, 52)
 - C. Bekijk behalve de dierenpersonages ook de bosdecors. Wat valt de juryleden op? Welke sfeer roepen ze op? (bv. het bos maakt een mysterieuze en ondoordringbare indruk: er groeien weelderige, warrige en soms een beetje wazige planten en bloemen. Soms slokt het struikgewas die dieren bijna op, pp. 10, 25, 52)
 - D. Is het de juryleden opgevallen dat sommige prenten juist onaf lijken? (bv. de witte blaadjes op pagina 20, de bomen op pagina 30 en 40) Waarom zou de illustrator die keuze gemaakt hebben? (bv. om een balans te verkrijgen tussen drukkerie en meer ingetogen elementen en prenten / zo krijgen de gedetailleerde personages de meeste aandacht)

- Ben je benieuwd naar de originele prenten? Tot 20 februari 2021 kan je in Villa Verbeelding de groepsexpo 'Diep in het bos' bezoeken. Neem een kijkje op de website voor meer info:
<https://www.villaverbeelding.be/tijdelijke-tentoonstellingen/diepinhetbos>

2. VERWERKING

Briefgeheim

Kruip in de huid van je dierenpersonage en schrijf een korte brief naar een bosgenoot met daarin het geheim van het goede leven.

- @ Bezorg ieder jurylid twee van de zeventien dierenpersonages via mail. De eerste naam staat voor het dierenpersonage waarin ze zich zullen inleven. De tweede naam is die van het personage aan wie ze hun brief zullen richten. Het vuurvliegje schrijft bijvoorbeeld aan de bizon, de bizon aan het nijlpaard, het nijlpaard aan de giraf enzovoorts. Je verdeelt de namen zo dat ieder dierenpersonage / jurylid zowel een brief schrijft als een brief krijgt. In de inhoudstafel vind je een overzicht van de dierenpersonages.
- Vraag de juryleden het verhaal van hun dierenpersonage (de 1ste naam) te herlezen, om het beter te leren kennen. Hoe ziet het personage eruit? Op welke plek in het bos woont het? Waarnaar verlangt het?
- Stel je nu voor dat jouw dierenpersonage het geheim van het goede leven ontdekt heeft. Hoe heeft jouw personage dit geheim ontdekt? Wat houdt dat goede leven in? Hoe kan het personage zijn of haar idee over het goede leven neerschrijven?
- Schrijf een korte brief naar je bosgenoot (de 2de naam) waarin je het geheim van het goede leven onthult. Zorg ervoor dat je brief op z'n minst de volgende elementen bevat: 2 vragen - 1 x gedachtepuntjes - 1 bepaling van modaliteit - 1 taalspelletje - 1 klankspelletje. In bijlage 2 vind je voorbeelden van deze termen en op de pagina's 10 en 70-71 vind je voorbeeldbrieven.
- @ Vraag de juryleden hun brieven door te sturen. Jij bent de postbode van dienst. Je houdt je dus aan het briefgeheim en bezorgt de brieven aan de bosbewoners voor wie ze bedoeld zijn. Wie wil kan, met toestemming van de afzender natuurlijk, het geheim van het goede leven tijdens de digitale bijeenkomst voorlezen.

Ge(s)laagde cover

Welk dierenpersonage verdient volgens jou een plek op de cover? Schilder je personage op fijnzinnige wijze en ontwerp er een digitale achtergrond bij.

- Neem een stevig blad papier en schilder je dierenpersonage met het fijnste penseeltje dat je kunt vinden. Hou je van experimenteren? Gebruik eens een takje, een pluim of een tandenstoker.
- @ Is je dierenpersonage af? Maak een foto van je resultaat en ga naar www.remove.bg om de achtergrond (bv. het papier waarop je je personage geschilderd hebt) te verwijderen. Je personage is nu vrijgesteld en gemakkelijk tegen een digitale achtergrond te plaatsen. Bewaar het bestand op je apparaat.
- @ Download Canva op de smartphone of tablet of surf naar www.canva.com op je computer. Ga naar "Een ontwerp maken" en typ "Boekomslag voor boek met illustraties" in de zoekbalk. Je krijgt nu een lege cover te zien. Bij "Uploads" kun je de foto van je dierenpersonage uploaden. Sleep je personage in de lege cover. Ga nu naar "Achtergr." en kies een achtergrond die je bij je personage vindt passen. Ontbreekt er nog iets aan je compositie? Kijk bij "Elementen" voor vormen en stickers. Wil je een titel en/of ondertitel aan je cover toevoegen, ga dan naar "Tekst". Experimenteer gerust met effecten en filters tot je het gewenste eindresultaat krijgt.
- @ Ben je tevreden over je cover? Ga naar "Downloaden" en kies het bestandstype "Jpg Afbeelding van klein formaat". Vraag de juryleden hun cover via www.padlet.com te delen.
- Tijdens het overlegmoment nodig je de juryleden uit hun creaties te becommentariëren. Denken ze dat de illustrator zijn prenten digitaal bewerkt heeft? In een interview vertelt hij dat hij nooit Photoshop gebruikt: "Dan zou ik het gevoel hebben dat het beeld niet meer oorspronkelijk en van mij is. Het fysieke origineel vind ik net enorm belangrijk." (<https://www.iedereenleest.be/over-lezen/reeks/het-atelier-van-carll-cneut>). Zijn de juryleden het met hem eens? Welke werkwijze verkiezen zij? (bv. een computerprogramma is, net als een penseel, een middel dat je gebruikt om je (je) beelden (eigen) te maken / een fysiek werk is uniek (er is er maar één van) en ik hou ervan mijn handen vuil te maken / beide werkwijzen zijn waardevol, het hangt er maar vanaf welke effecten je wilt verkrijgen en waarvoor je beelden moeten dienen)

3. WAARDERING

Wat vonden de juryleden van dit boek? Vraag naar meningen over de dierenpersonages, de opbouw van de verhalen, de schrijfstijl, de illustraties en de vormgeving van het boek. Stel ook enkele gerichte vragen, zoals:

- Wat is je favoriete dierenpersonage, en waarom? Herken je jezelf of iemand anders in dit personage?
- Welk verhaal vond je het best of het indringendst? Wat doe je als je sommige verhalen goed vindt, en andere minder goed? Is het dan een goed boek voor jou, of niet?
- De dialogen lenen zich goed voor korte theaterstukjes. Zijn de juryleden het hierover eens? Welke dialoog zouden zij op de planken willen brengen?
- Welk dierenportret zou jij cadeau geven aan een bos- of parkwachter? Maak je een keuze op basis van de sfeer, het dier en/of de vorm (kleurgebruik en compositie bijvoorbeeld)?

LEESSUGGESTIES

- De jongen, de mol, de vos en het paard / Charlie Mackesy (KokBoekencentrum, 2020)
- De schelmenstreken van Reinaert de Vos / Koos Meinderts en Alice Hoogstad, Annemarie Van Haeringen e.a. (ill.) (Hoogland & Van Klaveren, 2018)
- De minireuzenmiereneter : ontdekkingen over verbazingwekkende dieren / Menno Steketee en Irene Goede (ill.) (Nieuwezijds, 2015)

Juryleden kunnen online op de KJV-boeken reageren.

Ga naar www.kjv.be, klik op 'Welke boeken moet ik lezen' en dan op de groep en het boek in kwestie.